

Iber-val

Autor:

Data de publicació: 05-02-2023

El Plom de la Serreta desfà l'enigma iber: el valencià o català ja s'hi parlava —i s'escrivia— fa més de 2.500 anys La llengua catalana no prové del llatí vulgar, sinó que ja existia al segle VI abans de Crist. Aquesta innovadora transcripció del famós plom greco-ibèric mostra abundants traces lingüístiques en la cara A del Plom de la Serreta I, trobat l'any 1921 per l'arqueòleg alcoià Camil Vicedo Moltó. La darrera lectura i traducció hi descobreix la presència de la llengua ancestral dels valencians, i provoca un tomb imprevist en el difícil procés de desxiframent de la l'escriptura iber. La vinculació entre el valencià o català i l'antiga llengua dels pobles iber establix un lligam de continuïtat entre els temps més reculats i els moderns, i força la recerca de nous paradigmes pel que fa a la història de la llengua i la cultura catalanes Les dues cares del Plom de la Serreta I (G.1.1), escrites en l'anomenat alfabet greco-ibèric 1. TESI LINGÜÍSTICA 1.1. Introducció Al llarg dels segles, els valencians hem denominat com a llengua valenciana o valencià la nostra llengua, sabedors que es tracta de la mateixa llengua que parlen els catalans, els mallorquins i els occitans, entre d'altres denominacions geogràfiques, culturals i nacionals. En Joan Andrés Morell (Planes,1740 - Roma,1817), ja al segle XVIII, va clarificar aquesta unitat cultural. De fet, l'autor de l'obra Dell'origine, progressi e stato attuale d'ogni letteratura (1782-1799) és considerat el pare de la literatura comparada, i una figura crucial dins el món de les lletres, justament per haver estat el primer estudiós a editar una història universal de la cultura escrita. No ens hem d'estranyar, doncs, si els escriptors valencians i catalans de la Renaixença, al segle XIX i XX, com en d'altres segles, també es referiran a la pròpia llengua com a provençal o llengua llemosina. Només seguien una tradició ben assentada. El mateix Ausiàs March farà referència, en un vers famosíssim del seu poema XXIII, que pensa en deixar de banda l'estil dels trobadors, i no s'ha d'entendre la llengua, que continua ben viva. El detall és ben suggeridor, pel fet que aquell gran filòsof de la nació catalana reconeix de manera contundent, no només que n'és un continuador, de la llengua dels trobadors, sinó algú que té intencions renovadores pel que fa a un determinat estil que allunya els versos de la veritat. L'escriptor vol dir la veritat, i per tant estimar el seny i ajustar la raó al sentit: «Lleixant a part l'estil dels trobadors qui, per escalf, trespassen veritat». Entenem que March, ací, només renega d'aquells trobadors qui, atenent l'interès propi, trauen de polleguera la realitat, i no, evidentment, de tot el conjunt d'escriptors antics, que n'hi ha molts. Avui aquesta unitat cultural ja no sorprén ningú, vist que la mateixa identitat lingüística entre catalans, valencians i occitans es remunta al temps dels trobadors —el mateix Jaume I és occità— i perviu encara a hores d'ara, malgrat les dificultats històriques que ha hagut de travessar la nostra llengua fins arribar als nostres dies, en l'àmbit de les institucions acadèmiques. D'ençà dels trobadors, doncs, juntament amb el nom de valencià, els valencians hem donat també el nom de català o occità (provençal o llemosí) al nostre parlar mediterrani. Aquestes denominacions diverses, tal com saben els especialistes, provenen d'un conjunt de circumstàncies històriques més o menys identificables, segons els casos específics. La mateixa particularitat dels parlars geogràfics ha permés de multiplicar-ne els noms. Fins al punt que les mateixes peculiaritats municipals han arribat a donar peu a denominacions exclusives, com és el cas de l'alguerés (de la ciutat de l'Alguer, a Sardenya), o de l'alcoià (el parlar d'Alcoi ciutat i el seu terme), del salat de la Marina, amb epicentre a Tàrbena, o del tortosí. Així mateix, la voluntat de la nació de reconèixer les fites polítiques o culturals dels grans territoris i els seus trets, han estat la base de les respectives referències a la llengua i la nació valenciana, occitana, catalana o mallorquina, sobretot, sense entrar ací en d'altres denominacions documentades històricament com ara romanç, pla, vulgar, llenguatge, nostra llengua, nostre llatí, valencianesc, catalanesc o cristianesc, per exemple, entre un seguit de formes i maneres d'al·ludir a la nostra variada i rica experiència lingüística. Totes les llengües del món presenten aquesta diversitat, fruit de la complexitat lingüística i cultural del contacte i l'intercanvi a què obliguen els avatars històrics. Per descomptat, la nostra llengua i cultura tampoc no ha pogut esquivar tal configuració complicada, immersa en el temps i els moviments inextricables de la història. 1.2. El contestà: la llengua antiga D'ara endavant, però, a aquesta llarga llista de noms de què gaudeix la nostra llengua, caldrà afegir-ne una altre, o més ben dit, recuperar-ne una altre que s'havia perdut, o més bé reservat — com a terminologia etnològica, administrativa i local— per als naturals d'un antic territori anomenat Contestània. Aquest país, Contestània, presumptament ja existia al temps de la presència grega, fenícia o cartaginesa i romana. Perquè el terme contestà o llengua contestana o dels contestans aquella antiga denominació que ara ha estat retrobada, diguem-ne exhumada, al plom de la Serreta, escrit en l'anomenat alfabet greco-ibèric, que és en realitat una variació de l'alfabet llatí, present en la nostra llengua en època molt primerenca, anterior a la presència dels romans en

la Península Ibèrica (s.III a. de C.). El mateix gentilici contestà és encara viu avui, tot i que, com déiem, d'ara en avant, caldrà reconfigurar-lo i dotar-lo d'una nova dimensió històricolingüística d'una major profunditat i importància.

L'estudiós Enric Llobregat ja va resumir l'any 1972 les primeres dades històriques de Plini i Ptolomeu al seu important treball «Contestania ibérica». Al segle XVI, Abraham Ortelius, en editar el primer mapa imprés del Regne de València (1584), tot recuperant l'antiga memòria del territori, introduirà el títol següent: «Valentiae Regni olim Contestanorum si Ptolomaeo, Edetanorum si Plinio Credimus Typus». Així doncs, si volem ser fidels a les denominacions més antigues del nostre país i nació, que són les aportades pels autors grecs i llatins, i que es refereixen al País Valencià com a Contestània o Edetània, la terra dels contestans i els edetans, haurem de concloure que contestà i edetà eren probablement noms de la llengua que ja parlàvem els valencians i els catalans ara fa vora 2.500 anys, i que ja era possible d'escriure-la —i efectivament tot indica que s'escribia— en alfabet diversos.¹ En darrer lloc, la recuperació del terme contestà, suposa la de les altres 1 Sobre l'alfabet en què estan escrits els ploms en qüestió, habitualment catalogat per l'epigrafia històrica com a alfabet greco-ibèric, no ens hi pronunciem. Els especialistes podran extraure les seues conclusions a partir de la transcripció i traducció aportada més avall d'una de les parts del plom. Aquest estudi no tanca la porta a explicacions ampliades, en què poden tenir cabuda tant l'existència d'escriptures múltiples als ploms. La denominacions històriques mediterrànies, com ara cossetans, laietans, ilerdets, etc., i la seua vinculació amb la cuiltra i la història pròpies dels Països Catalans. La lectura d'aquest plom fa trontollar els fonaments de la filologia romànica moderna, si més no en allò tocant als pressupòsits de l'anomenada romanística, que ha fet derivar les llengües romàniques del desmembrament del llatí vulgar, una espècie de protollengua que mai no ha estat documentada, i en què tenen l'origen les diverses llengües neollatines.² El desxiframent del plom de la Serreta no desdii en si mateixa la possibilitat de variació i evolució lingüística, però situa aquesta variació i evolució en uns paradigmes cronològics diferents, tot desmuntant la teoria del desmembrament del llatí vulgar, que esdevé clarament un prejudici teòric difícil de sostenir si hom accepta la presència lingüística del valencià/català en l'escriptura greco-ibèrica. La novedosa transcripció i traducció il·lumina els ploms de la Serreta, i alhora que revaloritza la llengua dels valencians i dels catalans a nivell europeu i mundial, reconfigura els paradigmes històrics sobre els quals s'ha assentat la història del nostre territori. En darrer terme, la troballa força l'investigador i el ciutadà a reconsiderar diametralment des d'altres paràmetres la cultura que representem avui en el món els valencians i la resta de parlants de català ubicats en d'altres territoris, inclosa Occitània. En resum: aquesta lectura extraordinària del plom situa la llengua valenciana/catalana com a Patrimoni de la Humanitat, i la cultura catalana, com a identitat senyera de la història intercontinental. Des d'aquesta nova perspectiva, els valencians i la resta de catalans tenen l'opció de retrobar-se perplexos amb un passat lingüístic, històric i cultural ignorat, considerat durant centúries com a inexistent, i així mateix ens projectem identitàriament sobre un escenari imprevisit de cara al futur, com un agent transcendental. En efecte, la transcripció de la cara A dels ploms de la Serreta clivella la ideologia dominant fins ara acadèmicament en matèria lingüística, històrica i cultural, cosa que permet de comprendre la transcendència del substrat cultural de l'àrea mediterrània, capdavanter en tantes disciplines i arts, com ara la medicina, l'agricultura, la gastronomia, el pensament filosòfic, la medicina, la navegació o el dret, entre d'altres, des de temps anteriors a l'època medieval i l'eclosió de la llengua i la literatura trobadoresca o provençal, reconeguda acadèmicament com a catalana. Segons les fonts a què hem tingut accés, la transcripció i adaptació del plom recolza en un sistema alfabètic, en contra de la tradició imperant, que ha establert des dels anys vint del segle passat, un sistema sil·làbic, acceptat majoritàriament per la major part d'investigadors que s'hi han aproximat fins als nostres dies, sense que ningú no n'haja pogut referir amb fiabilitat cap traducció de la transcripció que, amb discrepàncies entre autors, ha acabat consolidant-se. Les múltiples i dificultoses traduccions (Domingo Fletcher Valls i Luís Silgo Gauche, «El plomo ibérico escrito Serreta I. Comentarios y traducciones», Revista Recerques del Museu D'alcoi, núm.1, 1992)³ demostren clarament que la transcripció no és correcta, sinó que tampoc ho és la llengua que investigació només remarca que als Ploms de la Serreta es pot llegir la llengua catalana amb absoluta claredat en determinades línies, i aquest fet es configura com una demostració en tota regla de l'existència de la nostra llengua des d'abans de la nova era de Jesucrist. 2 El desxiframent trenca amb la tradició acadèmica encetada per Gómez Moreno (1922), que mai no ha acabat d'aclarir-ne ni el sentit ni la llengua en què estan escrits els ploms, malgrat els intents continuats de desxiframent. Així, transcorreguts més de cent anys des de la troballa de Camil Vicedo Moltó el gener del 1921, la mateixa lògica imposa una conclusió inevitable, i que és la següent: «han passat cent anys, i encara realment no sabem el que diuen aquests ploms de la Serreta», en paraules de Josep Lluís Santonja, director de l'Arxiu Municipal d'Alcoi. L'error de base, segons es desprén de la impossibilitat de traducció dels ploms, partia de la consideració de l'«iber» com una llengua morta i, en conseqüència, desconeguda. 3 FletcherSerreta.pdf (histocat.cat) presenten els Ploms de la Serreta, almenys aquells escrits en l'anomenat alfabet greco-ibèric (Adolf Schulten, Gómez-Moreno). si el lector llig les traduccions, trobarà que cadascú fa la seua interpretació, uns fan una lectura fantàstica o fabulosa d'un relat mític, mentre que d'altres arriben a parlar de la transhumància. La conclusió és evident, i si atenem al parer del mateix director Santonja: «pràcticament totes les traduccions no tenen res a veure l'una amb l'altra, per una dificultat, que no se sap realment la llengua ibera com era».⁴ D'entre totes les traduccions, potser aquella més reeixida és la de l'historiador xilè Luís Thayer Ojeda ("Ensayo de traducción del plomo de Alcoy", dins Mitología cronológica, Valparaíso, 1928, pp. 279-285), i no tant pel resultat, que és previsible partint de la transcripció de Gómez-Moreno (1922), sinó pel plantejament inicial: «...abordamos la traducción de la inscripción del plomo de Alcoy, hallando en el latín y el catalán las raíces correspondientes a aquel remoto idioma ibérico. Estamos lejos de creer que la traducción

sea definitiva o que esté exenta de numerosos errores. Para el presente trabajo nos hemos servido de la transcripción de la inscripción hecha por don Manuel Gómez Moreno ("Los iberos y su lengua", Madrid 1922)». Cal esmentar que una de les teories sobre l'origen i difusió de la «llengua ibèrica o ibera», difosa per Javier de Hoz (1993, 2009, 2011), posa el focus sobre l'àrea geogràfica de la Contestània, des d'on s'hauria estés a la resta de territoris. Darrerament, estudiosos com Juan Luís García Alonso ("Contestania en su contexto", Salamanca 20215), han abordat la rellevància de tal demarcació en el conjunt de la cultura mediterrània ibera: «El sudeste peninsular viene siendo considerado tradicionalmente la región desde la que la lengua ibérica se difundió de modo que, tanto en los testimonios epigráficos indígenas como en las fuentes grecorromanas, nos la encontramos en una amplia región que abarca desde los límites de la Andalucía oriental hasta el Rosellón francés. En este trabajo se analiza la relevancia de la región en relación con la historia de la escritura y con nuestros conocimientos lingüísticos sobre el ibérico, sin dejar de lado la posible presencia de otras lenguas a partir de datos onomásticos». Pel que fa a l'estat de la qüestió, García Alonso aporta d'altres informacions que permeten descobrir les tesis i enigmes existents a hores d'ara en relació amb la llengua, les escriptures i la cultura ibèriques: Javier de Hoz propuso, desde comienzos de los años noventa en adelante (1993:648-651; 2009, 2011a: 336; 2011b) la explicación que podríamos considerar más comúnmente aceptada: que el ibérico realmente no se hablaba en todas las zonas de epigrafía ibérica, sino que sería una lingua franca surgida por relaciones comerciales entabladas en la región levantina, como resultado del contacto de los griegos jonios con los indígenas de la costa alicantina, lugar que sería el originario de la lengua ibérica. En otras zonas del Levante y Cataluña aparecen ocasionalmente nombres que parecen anómalos en el entorno onomástico ibérico y que podrían considerarse restos de las lenguas autóctonas de las zonas respectivas, de las lenguas que realmente hablaba el grueso de la población en esas zonas, unas lenguas que no lograban abrirse paso hasta la epigrafía local. Un argumento importante que esgrimió De Hoz a favor de su hipótesis acerca de la ubicación original de los hablantes de ibérico en torno al territorio contestano, además del hecho evidente de que el territorio del SE peninsular es exactamente donde confluyen las actividades comerciales y culturales en un sentido amplio de griegos, fenicios y tartesios, es el hecho de que esta región es además el lugar de origen del sistema de escritura ibérico. Si, como parece, la versión más antigua de semisilabario paleohispánico es el tartesio de Andalucía occidental, y la primera adaptación a la lengua ibérica se produjo en la Andalucía central y oriental, la variante más exitosa, la levantina, se podría suponer que se produjo en el SE, el confín oriental de la subregión epigráfica del ibérico suoriental, para luego difundirse desde allí hacia el N. Esto refuerza la idea de que allí, en el SE concretamente, en el territorio contestano, el ibérico era lengua vernácula, aunque no podemos excluir tampoco completamente otras opciones, como la propia Andalucía central y oriental, como territorio en el que la lengua ibérica era autóctona. 4 La troballa dels ploms de La Serreta | Actualidad | Cadena SER 5 CVRIOSITAS NIHIL RECVSAT STVDIA ISABEL MORENO FERRERO DICATA, Juan Antonio González Iglesias, Julián Méndez Dosuna y Blanca M. Prósper Pérez (eds.), 2021, pp. 157-178. En cualquier caso, el SE fue también la región en la que tuvo lugar un nuevo experimento gráfico, al que aludimos ya: el alfabeto greco-ibérico. La idea del ibérico como lengua comercial y no realmente la lengua hablada en esa región tan extensa ha sido aceptada en líneas generales, aunque la ubicación concreta en el SE de la patria originaria ibérica no ha sido unánimemente compartida. De modo alternativo, otros autores prefieren buscar el origen de esta lengua en la parte N de su territorio. En concreto Ballester (2001: 33) sostiene que los elementos comunes entre el ibérico y el vasco aquitano apuntan a una cercanía mayor de sus respectivas cunas de lo que la hipótesis de De Hoz de un origen sudoriental del ibérico invitaría a pensar. Así, postula un grupo lingüístico pirenaico a partir de cuyas lenguas occidentales procedería el vasco-aquitano, mientras que el ibérico sería descendiente de lenguas pirenaicas orientales y se habría expandido secundariamente desde allí hacia el SE peninsular. Coincidiendo en parte, Velaza (2006) sostiene que el ibérico sería originario del N de Cataluña, donde encontramos los textos ibéricos más antiguos (Ullastret). Su expansión hacia el S hubo de ser rápida y poco anterior a nuestros textos (S. VI a. C.), lo que explicaría la ausencia de variedades dialectales. Que sea el N de Cataluña el territorio en que se han encontrado las inscripciones ibéricas más antiguas puede parecer contradictorio, es verdad, con la idea de que el sistema de escritura surgió en el S. Pero no tiene por qué serlo: ello puede deberse al azar, a que pese a que el sistema de escritura se originó en el S, fue finalmente más usado en el N, por razones que se nos escapan, a que, como es fácil de suponer, no conservamos todas las inscripciones, etc. Sea como sea, que el sistema de escritura procede del S parece claro porque el punto de partida lo constituyen las escrituras meridionales andaluzas. Otra cuestión es de dónde concretamente es originaria la lengua ibérica y si su expansión fue de S a N, como el alfabeto, o de N a S, como sugieren Ballester o Velaza. En un artículo específico, Joan Ferrer i Jané se ha centrado recientemente (2013) en esta cuestión y aporta una serie de argumentos que, a mi modo de ver, ponen en duda la hipótesis de una zona nuclear ibérica en el SE. No creo que demuestren su falsedad, pero al menos dejan claro que no podemos, en modo alguno, dar por hecho que la propuesta clásica de De Hoz esté probada. El propio De Hoz lo reconocía en un trabajo reciente (2013: 79): «en cuanto a la hipótesis septentrional sobre el origen del ibérico que hoy día defienden algunos autores, a mi modo de ver carece de indicios sin ser imposible (...). Pero todas estas especulaciones exigen para al menos tener la posibilidad de ser falsadas, la aparición de datos lingüísticos mucho más precisos de los que por el momento utilizamos.» Sea cual sea el origen específico del ibérico, si pensamos que la extensión epigráfica ibérica puede estar camuflando la presencia posible de otras lenguas en unas u otras zonas, eso abre posibilidades varias. Per a acabar, instem el lector a extraure les seues pròpies conclusions a partir de la transcripció i traducció proposades més avall, que tracten les escriptures antigues, i en concret l'anomenada escriptura

greco-ibèrica del plom de la Serreta des d'una altra perspectiva. Aquesta nova perspectiva proposa l'existència del català/valencià com a llengua pròpia dels Contestans des d'almenys cinc segles abans de Crist, i en conseqüència, previsiblement, com a llengua pròpia de la major part dels pobles ibers que encara avui conformen la comunitat lingüística catalana: bastetans, edetans, ilercavons, ilergets, cossetans, lacetans, laietans, etc. En darrer lloc, cal notar que el desxiframent de la cara A del Plom de la Serreta I suposa un avanç en la comprensió de la complexa realitat lingüística i epigràfica de l'antiguitat, en establir una altra cronologia per a la nostra llengua. Inscripcions dels segles IV i III a. de C. *** 2. TRANSCRIPCIÓ I TRADUCCIÓ DE LA CARA A 2.1. Descripció del Plom de la Serreta I La cara A del Plom de la Serreta conté dos textos: A-I i A-II. El primer, el configuren set línies horitzontals, en el sentit d'escriptura d'esquerra a dreta, mentre que el segon, en vertical, al marge esquerre i escrit de dalt a baix sobre les grafies inicials de les set línies horitzontals, realitza clarament una altra funció. No se sap amb certesa si l'escriptura vertical A-II està lligada al significat de les set línies d'A-I, tot i que és ben probable que es tracte, a manera de segell, d'una autorització o signatura que valida la informació (dades, pactes o fets) que refereix el document escrit, i és per això que es considera, a manera de segell, la signatura d'una autoritat, o l'autorització o conformitat d'algú, que ser partícip o no dels fets inscrits. Esteban Ngomo Fernández (2021) feia recentment una valoració de l'estudi d'aquesta singular peça arqueològica, tan rellevant per al desenvolupament dels estudis lingüístics sobre la llengua i cultura iberes: Cada texto es independiente el uno del otro y, como vemos, la cara A contiene dos textos: uno con siete líneas (A-I) y otro con dos (A-II). El segundo texto (A-II) está escrito a la izquierda, colocado transversalmente, sobre las primeras letras del primer texto (A-I) y se considera una referencia al destinatario de la carta. Su posición en el borde que sobresale al enrollar la laminilla parece ser característico de los plomos con función económico-comercial (Hoz, 2009: 40). El ductus y los renglones son bastante uniformes tanto en la cara A como en la cara B, però es probable que el texto A-I y el texto B hayan sido escritos por diferentes manos. El texto A-II se asemeja más a B que a A-I (MLH III, 565) y su disposición, así como la forma de enrollar estos plomos comerciales en la Antigüedad, hacen que la vinculación entre A-II y B cobre mayor fuerza. Con respecto a la cronología en la realización de los textos, se infiere sin dificultad que A II es posterior a A-I y se piensa que el texto B también lo es. Sin embargo, Untermann apreció que A-I respeta un agujero triangular en la lámina de plomo que B no tiene en cuenta, y ello le lleva a proponer la anterioridad de este último (MLH III, 565; Almagro-Gorbea, 2003:126). No és l'objectiu d'aquest estudi defensar quina cara va ser escrita primer, si la A o la B, tot i que convindria tindre present l'observació d'Untermann. Tampoc no ho ha estat esclarir si A-II fa o no referència a cap destinatari, o si és més probable que represente l'autoritat o conformitat d'algú. Només resulta oportú remarcar que, un cop atesa la nova transcripció i traducció proposades, queda palesa la seua funció econòmica o comercial de l'escriptura del Plom de la Serreta I, i concretament de la cara A, tal com va establir De Hoz tot partint de les característiques materials. Ploms de la Serreta (aprox. s.VI a. de C.). Línies i caràcters de la Cara A (original) 2.2. Lectura de Gómez Moreno (1925) Plom de la Serreta. Línies i caràcters de la Cara A .Textos A-I i A-II desglossats Cara A 1. Irike or'ti garokan dadula bask/ 2. buistiner' bagarok sssxc turlbai/ 3. lura legusegik baSerokeiunbaida/ 4. urke baSbidirbar'tin irike baSer/ 5. okar' tebind begalasikaur iSbin/ 6. ai aSgandiS tagiSkarok binike/ 7. bin salir' kidei gaibigait A-II. Ar'nai/ SakariSker Cara B lunStir' salir'g baSistir Sabadi/ dar bir'inar gurs boistingisdid/ Sesgersduran SeSdirgadedin/ Seraikala naltinge bidudedin ildu/ niraenai bekor Sebagediran6 2.3. Transcripció lingüística i nova lectura a partir de l'alfabet llatí ' a e i/l o u/ n? r s k t a b m s d (i) d a/ n n 6 M. Sanchis Guarner (1960), La llengua dels valencians, 1985. 2.4. Nova lectura segons una base epigràfica llatina (2023) En aquest cas, i pel que fa als caràcters del plom, la nova transcripció prescindeix de la interpretació sil·làbica o semisil·làbica que ha donat peu als famosos signaris, tot decantant-se per una lectura predominantment alfabètica de base llatina, en què hi figuren algunes variants i abreviatures gràfiques respecte al signari establert (Ferrer-Moncunill, 2019). A més, introdueix com a llengua base de la traducció el català, tot seguint les vies marcades directament per alguns investigadors, que han intuït l'existència d'altres llengües rere l'embolicat entramat de signes i escriptures ibèriques, sense que mai s'hi haja pogut reconèixer en cap inscripció, al menys de manera clara. Vet ací, doncs, la transcripció més antiga fins ara coneguda de la nostra llengua, i que fa al·lusió, clarament, a una activitat comercial —amb diners— vinculada a les comarques actuals de l'Alcoià-Comtat: LLENGUA ANTIGA 1. I DIKE · [Ç]O DITI ? SAD [Ç]O KAN ? DAD UNA ? BASK 2. BUIST I NED' ? BARADOK ? SSSXI[xifra: 71?]?TU DABAI 3. AN DANERUS E RIK BAMED [Ç]OK ? E IUN BARDAS? 4. UD KE BAM BIA ID BA DIT IN ? I DIKE BAMED 5. ÇO KA DI[T]? TE BIND? BENAR[R]AS . I KAVD ? IM BIN 6. VATAM CAN DIM? TARIM SAP [Ç]O K. BINIKE (VENDRE) 7. BIN? SANIDI KI A EL? RAI BI RAIT? A-II. AGNAI MAKADIM KEP (Nom i càrrec, o dos noms) En conclusió, és evident que la llengua que hi compareix al Plom de la Serreta I s'escribia amb d'altres sistemes d'escriptura, com queda demostrat si hom compara aquest sistema gràfic identificat com a «grecoibèric» amb el del plom d'Ullastret (escriptura ibèrica nordoriental) o amb el de la Bastida de les Alcuses (escriptura ibèrica sudoriental) . 2.5. Adaptació a la llengua actual LLENGUA ANTIGA (aprox. s. VI-V a de C.) 1. I DIKE · [Ç]O DITI ? SAD [Ç]O KAN ? DAD UNA ? BASK 2. BUIST I NED'[i] ? BARADOK ? SSSXI[xifra: 71?]?TU DABAI 3. AN DANERUS E RIK BAMED [Ç]OK ? E IUN BARDAS? 4. UD KE BAM BIA ID BA DIT IN ? I DIKE BAMED 5. ÇO KA DI[T]? TE BIND? BENAR[R]AS . I KAVD ? IM BIN 6. VATAM CAN DIM? TARIM SAP [Ç]O K. BINIKE (VENDRE) 7. BIN? SANIDI KI A EL? RAI BI RAIT? A-II. AGNAI MAKADIM KEP (Nom i càrrec, o dos noms) ADAPTACIÓ PROVISIONAL A LA LLENGUA D'AVUI 1. I ell va dir—jo dic—ell diu açò dit | sap açò que han | donat, un basquet 2. buit i net | barrat [forma del basquet] - barate [del verb baratar, és a dir, vendre o canviar] oc [sí] —çò:(xifra, preu) | tu donaves 3. en diners i ric Bamed [nom] açò que l'un valia 4. [transcripció dubtosa, part no desxifrada] I va dir—dic—diu que Bamed

[nom de persona] 5. açò que que ha dit [potser amb el significat de 'tenir'] Té vint [a] Beniarres [poble de Contestània] I que ha tingut en Ben 6. iata [lloc d'Alcoi] quant diem | Tarim sap açò que ven | va vendre 7. vint | [part dubtosa no desxifrada] A-II. Agnai Makadim cap [noms o noms i càrrec de persona] Signari greco-ibèric (Ferrer-Moncunill, 2019), d'escriptura dextrogira al plom de la Serreta I *** 3. ANNEX 3.1. Mapa general d'inscripcions extret de la base Hesperia (hesperia.ucm.es) ESCRITURAS EN LA ZONA DE CONTESTANIA Uno de los rasgos culturales más importantes de la región de Contestania es la escritura greco-ibérica, creada en esta región y de uso casi exclusivo de ella. No obstante, al mismo tiempo, la epigrafía contestana también se sirvió de los signarios meridional y levantino y del alfabeto latino. En esta última escritura solamente se atestigua la inscripción del mosaico procedente de La Alcudia de Elche (A.10.04).7 La escritura greco-ibérica se conoce desde 1921, con la aparición del plomo de La Serreta de Alcoy (A.04.01) que fue publicado por Gómez-Moreno en 1922 ya como texto ibérico redactado en un alfabeto griego adaptado ("De epigrafía ibérica. El plomo de Alcoy", Revista de Filología Española 9, 341-366). En efecto, esta escritura es una adaptación de la escritura griega jonia para escribir lengua ibérica. Su uso fue restringido tanto cronológica como geográficamente, pues rebasó en poco el siglo de existencia, desde finales del s. V a comienzos del s. III a.C., y solo se documenta en las provincias de Alicante y Murcia, a excepción de dos testimonios aislados fuera de territorio contestano: un plomo de Sagunto (V.04.29) y una cerámica encontrada en Gibraltar (Zamora et alii 2013). La aparición de la escritura greco-ibérica se llevó a cabo en un contexto social y 7 L'anomenat mosaic de Sailacos, que és una de les paraules que hi figura en caràcters llatins, sense que s'haja pogut extreure'n gran cosa. cultural caracterizado por la presencia de gentes bilingües vinculadas a la existencia de un prolongado comercio entre griegos e iberos. La adaptación del alfabeto griego jonio, que se llevó a cabo para escribir lengua ibérica, consistió en eliminar letras que anotaban sonidos no existentes en ibérico: oclusiva sorda labial (?), consonantes aspiradas (?, ?, ?) y consonantes dobles (?, ?, ?). Además de las letras griegas que servían para diferenciar las vocales entre breves y largas (épsilon, ?, frente a eta, ?, y ómicron, O, frente a omega, ?), el ibérico pudo prescindir de dos de ellas, dado que no tenía cantidad vocálica, eligiendo la ómicron para /o/ y la eta para /e/. En cambio, el ibérico poseía dos vibrantes y dos sibilantes para cuya expresión se adoptaron dos vías distintas: a) en el caso de las vibrantes la diferencia se expresó mediante el empleo de la rho griega para una de ellas, la transcrita como ?, y la rho con la adición de un trazo diacrítico para la segunda vibrante, transcrita como r. De este modo se mantiene la coherencia con las transcripciones de la y la del levantino respectivamente. b) para la sibilante que transcribimos mediante ? utilizaron la sigma griega, mientras que para la segunda sibilante, transcrita como s, reutilizaron un signo, la sampi (?), que probablemente ya no estaba en uso como grafema en el alfabeto jonio, aunque sí con función numeral. En este caso también la transcripción de las sibilantes guarda coherencia con la utilizada para sus correspondientes signos del levantino: greco-ibérico sigma = levantino san; y greco-ibérico sampi = levantino sigma. 3.2. Conferències del professor Joan Ferrer i Jané Epigrafia i llengua ibèrica a la contestània, Museu Arqueològic d'Alacant, novembre de 2022 (E pigrafia i Llengua ibèrica a la Contestània - YouTube) La Contestània és una de les zones d'estudi més interessants per a l'epigrafia ibèrica, atès que conviuen tres escriptures diferents per representar la llengua ibèrica. A grans trets, aquesta convivència té una dimensió principal de tipus geogràfic: la greco-ibèrica a la zona meridional, la sud-oriental a l'interior i la nord-oriental a la zona septentrional, encara que també la cronologia és un factor rellevant, ja que aquesta última sembla usada a les inscripcions més modernes, especialment fora de la seva àrea nuclear. En aquesta conferència repasso el corpus d'inscripcions contestanes i reviso críticament la teoria de l'origen contestà de la llengua i les escriptures ibèriques, defensant que més que un punt d'origen de la diversitat epigràfica ibèrica, la Contestània reflecteix la confluència de diversos corrents culturals: grecs, ibers del nord, fenicis i ibers del sud. La llengua ibèrica era la llengua vernacle dels pobles ibers i la trobem expressada bàsicament en escriptura ibèrica nord-oriental i residualment en escriptura sud oriental i greco-ibèrica. Les inscripcions ibèriques es poden transcriure, però no es poden traduir, ja que no disposem de cap llengua suficientment propera. Tot i que la llengua ibèrica molt probablement comparteixi família lingüística amb la basca, atès que els numerals són similars, quinze segles separen els darrers textos ibèrics dels primers en basc. Tant l'escriptura ibèrica nord-oriental, com la sud-oriental són escriptures híbrides en les que conviuen signes alfabètics i sil·làbics, però no deriven una de l'altra, sinó que pertanyen a dues branques diferents de la família paleohispànica. L'ancestre comú, que derivaria de l'escriptura fenícia, seria el responsable dels trets comuns, com el dualisme, que mitjançant marques permet reaprofitar el mateix signe per representar dos valors fonètics propers. Teories sobre la llengua i les escriptures ibèriques , Cicle de conferències «L'enigma iber», Museu d'Arqueologia de Catalunya, juny de 2021 (Teories sobre la llengua i les escriptures ibèriques. Joan Ferrer (UB). - YouTube) La llengua ibèrica era la llengua vernacle dels pobles ibers i la trobem expressada bàsicament en escriptura ibèrica nord-oriental i residualment en escriptura sud-oriental i greco-ibèrica. Les inscripcions ibèriques es poden transcriure, però no es poden traduir, ja que no disposem de cap llengua suficientment propera. Encara que la llengua ibèrica molt probablement comparteixi família lingüística amb la basca, atès que els numerals són similars, quinze segles separen els darrers textos ibèrics dels primers en basc. Tant l'escriptura ibèrica nord-oriental, com la sud-oriental són escriptures híbrides en les quals conviuen signes alfabètics i sil·làbics, però no deriven una de l'altra, sinó que pertanyen a dues branques diferents de la família paleohispànica. L'ancestre comú, que derivaria de l'escriptura fenícia, seria el responsable dels trets comuns, com el dualisme, que mitjançant marques permet reaprofitar el mateix signe per representar dos valors fonètics propers. Joan Ferrer i Jané és enginyer en informàtica, llicenciat en administració i direcció d'empreses i graduat en arqueologia i treballa com a cap de projectes de tecnologies de la

informació a l'Autoritat Portuària de Barcelona. Paral·lelament a la seva carrera professional, ha desenvolupat una línia d'investigació en el camp de les escriptures i llengües paleohispàniques, publicant prop de cent articles sobre la qüestió. El 2018 va obtenir el doctorat per compendi de publicacions a la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona. També és membre del grup LITTERA de la UB i participa en el projecte HESPERIA. El seu principal interès de recerca ha estat l'estudi de les escriptures ibèriques, especialment del fenomen del dualisme i de les relacions genètiques entre les diferents escriptures paleohispàniques. Presentació: Gabriel de Prado, comissari de l'exposició 3.3. Altres ploms amb escriptures diverses Plom d'Ullastret (Girona), trobat el 1967 i datat al s. IV a. de C. Plom I de la Bastida de les Alcusses (Moixent, València), cara B (G.7.1.), publicat per Gómez Moreno (1922) *** Gómez-Moreno, 1962 Museu Arqueològic d'Alcoi (BDHesperia, A.04.01a) Plom del Grau de Castelló, trobat el 1851 Tàbula d'Elx, un cens de noms, datada al segle I a. de C.